
II. PRZEGLĄD PIŚMIENICTWA

RECENZJE I NOTY BIBLIOGRAFICZNE

Studia z prawa żywnościowego, red. Małgorzata Korzycka-Iwanow, Wyd. LIBER, Warszawa 2006, ss. 183.

Historia prawa żywnościowego, jako wyraźnie wyodrębnionej dziedziny prawa, jest stosunkowo krótka, chociaż regulacje chroniące zdrowie ludzi i zwierząt mają już (także w Polsce) bardzo długą tradycję. Ogromne przyspieszenie rozwoju legislacji w tej materii nastąpiło przed kilkoma laty. Wyrazem ewolucji ustawodawstwa wspólnotowego, przede wszystkim w sensie jakościowym, jest rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 178/2002 z 28 stycznia 2002 r., zawierające ogólne przepisy prawa żywnościowego. Prawo to stanowi przedmiot żywego zainteresowania doktryny prawniczej w państwach zachodnioeuropejskich, będącego również efektem znanych zagrożeń (choroba BSE czy dioksyny) dla zdrowia ludzi i zwierząt. Nauka prawa w tych państwach może pochwalić się niemałym dorobkiem naukowym, w tym opracowaniami o charakterze monograficznym i komentarzowym¹.

Polska literatura z zakresu prawa żywnościowego jest jeszcze stosunkowo skromna. Do niedawna tą problematyką zajmowali się przede wszystkim przedstawiciele dyscyplin pozaprawnych, zwłaszcza medycyny, technologii żywności, farmacji itp. Ożywienie zainteresowania ze strony nauki prawa nastąpiło w okresie stowarzyszeniowym², a przed paru laty, już w warunkach członkostwa Polski w UE, ukazała się monografia M. Korzyckiej-Iwanow³, zawierająca pogłębione rozważania dotyczą-

¹ Zob. np. D. Holland, H. Pope, *EU Food Law and Policy*, Hague 2004; L. Costato, *Compendio di diritto alimentare*, Padova 2002; *La sicurezza alimentare nell'Unione Europea* (komentarz), „Le Nuove Leggi Civili Commentate” 2003, nr 1-2.; F. Capelli, B. Klaus, V. Siliano, *Nuova disciplina del settore alimentare e autorità europea per la sicurezza alimentare*, Milano 2006.

² Wyrazem tego zainteresowania jest praca J. Paliwody, *Uwagi o prawie żywnościowym*, Warszawa 1997.

³ *Prawo żywnościowe. Zarys prawa polskiego i wspólnotowego*, Warszawa 2005.

ce wielu zagadnień szczegółowych, a przede wszystkim formułująca podstawy wyodrębnienia prawa żywnościowego i jego systematyki. Recenzowana praca jest jakby kontynuacją badań Autorki wspomnianej monografii, a swe prace zamieściły w niej osoby, które zdołała skupić wokół problematyki badawczej realizowanej w ramach kierowanej przez siebie Pracowni Prawa Żywnościowego w Zakładzie Prawa Rolnego na Uniwersytecie Warszawskim. Są to osoby o różnym stopniu doświadczenia w prowadzeniu pracy badawczej, przeważnie młodzi adepci nauki. Tym większe wyrazy uznania należą się M. Korzyckiej-Iwanow, która – jako redaktor pracy zbiorowej – potrafiła zainspirować i doprowadzić pracę do efektownego zwieńczenia w postaci recenzowanej książki

Na treść *Studiów* składa się siedem opracowań podejmujących różne zagadnienia, o zróżnicowanym stopniu szczegółowości i w bardzo zróżnicowanym stanie naukowego opracowania w dotychczasowej literaturze.

Książkę otwierają ogólne rozważania M. Korzyckiej-Iwanow zatytułowane *Prawo żywnościowe – nowa dziedzina wiedzy*. Pełnią one funkcję teoretycznej podstawy i wprowadzenia do zawartych w pracy opracowań kwestii szczegółowych. Bardzo trafnie Autorka odczytuje ewolucję Wspólnej Polityki Rolnej i wspólnotowego prawa rolnego na tle związków z polityką Wspólnoty wobec żywności. Podzielić należy pogląd o przesunięciu się – na przestrzeni czasu – akcentu w regulacji dotyczącej żywności z płaszczyzny przedmiotowej (żywność jako przedmiot handlu) na płaszczyznę podmiotową (żywność jako środek realizujący potrzeby człowieka w zakresie zdrowia i środowiska). Można by dodać, że jest to również wyraz ewolucji samej Wspólnej Polityki Rolnej – od problematyki komercjalizacji do humanizmu⁴. W odróżnieniu jednakże od WPR, w której bardzo widoczna jest tendencja do renacjonalizacji, pozostawienia pewnej swobody państwom członkowskim, polityka Wspólnoty wobec żywności (co widać w prawie żywnościowym) charakteryzuje się znacznym rygoryzmem, podyktowanym troską o zachowanie zdrowia ludzi i zwierząt. Dlatego za zasadne należy uznać twierdzenia Autorki o dominacji wspólnotowego prawa żywnościowego nad prawem krajowym; cele tego prawa są realizowane w wyższym stopniu przez Wspólnotę. Kolejne opracowania dotyczą już zagadnień bardzo szczegółowych i mają niekiedy charakter niezmiernie kazuistyczny, wynikający z niemalże „technicznego” charakteru regulacji.

Ta charakterystyka odnosi się niewątpliwie do pierwszego artykułu dotyczącego problematyki suplementów diety, autorstwa R. Patoki. Sam temat jest interesujący i bardzo istotny z praktycznego punktu widzenia, jako że liczba produktów z tej grupy stale rośnie, a regulacje wspólnotowe wzbudziły wiele kontrowersji. Autorka przedstawia te regulacje, jak również szczegółowo omawia orzeczenie ETS. O nowości tej problematyki świadczy brak powołania w przypisach jakiegokolwiek pozycji z literatury. W konkluzji Autorka raczej pozytywnie ocenia obowiązującą w omawianej mate-

⁴ O takiej tendencji pisze E. Capizzano, *Jakość produktów rolnych i ochrona praw konsumenta w świetle fundamentalnych praw człowieka*, „Prawo Rolne” 1992, z. 3, s. 37 i n.

rii dyrektywę i zachęca – w oczekiwaniu na stosowne przepisy wspólnotowe – do wprowadzenia, w ramach swobody pozostawionej państwom członkowskim, regulacji krajowej.

Kolejne opracowanie (A. Szajkowskiej), dotyczące zasady ostrożności w prawie żywnościowym Unii Europejskiej, ma już nieco inny charakter, oparte zostało na szerokim materiale normatywnym, także z zakresu prawa międzynarodowego oraz bogatej literaturze i orzecznictwie. Świadczy ono o bardzo dobrej znajomości zagadnienia przez Autorkę. Ostateczne wnioski zawarte w zakończeniu zasługują na uwagę. Warto zwłaszcza odnotować stwierdzenie, że samo postrzeganie ryzyka przez konsumentów nie będzie stanowiło uzasadnienia wprowadzenia środków w ramach zasady ostrożności, choć może być istotnym bodźcem skłaniającym zarządzających ryzykiem do ich zastosowania (s. 81).

M. Szymaniak poruszył problematykę żywności produkowanej metodą rolnictwa ekologicznego oraz kontroli i certyfikacji w tym rolnictwie. Praca ta ma walory poznawcze i informacyjne. Pozwala czytelnikowi na wyrobienie poglądu o stanie rolnictwa ekologicznego w Polsce oraz o regulacjach prawa wspólnotowego i krajowego w tym zakresie. Z kolei R. Taras poświęcił swe rozważania regulacjom prawnym dotyczącym oznaczeń geograficznych i nazw pochodzenia produktów rolnych i artykułów rolno-żywnościowych. Przedmiotem analizy jest przede wszystkim nieobowiązujące już rozporządzenie Rady (WE) nr 2081/92, a nie nowe rozporządzenie Rady nr 510/2006 z 20 marca 2006 r. Jest to pewien mankament, który przynajmniej w części może tłumaczyć fakt pewnej kontynuacji dotychczasowych rozwiązań w nowym akcie prawnym.

Następne opracowanie, pióra P. Wojciechowskiego, dotyczy wspólnotowego modelu urzędowej kontroli żywności. Jest to problematyka niezwykle doniosła z punktu widzenia zapewnienia na rynku bezpiecznej żywności. Rozważania są bardzo szczegółowe i prowadzone w sposób uporządkowany. Autor słusznie podkreśla w zakończeniu, że oparcie modelu urzędowej kontroli żywności na analizie ryzyka pozwala minimalizować ryzyko związane z żywnością. Książkę zamyka interesujący artykuł I. Wrześniewskiej-Wal zatytułowany *Znakowanie żywności genetycznie zmodyfikowanej (GMO)*. Jest to zagadnienie budzące olbrzymie zainteresowanie konsumentów, niezmiernie istotne z praktycznego punktu widzenia. Autorka prezentuje je na szerokim tle normatywnym i doktrynalnym, co służy pogłębieniu rozważań. Kończy je wszakże zaskakującym dla konsumentów stwierdzeniem, że wielu producentów europejskich jest najprawdopodobniej nieświadomych, jak dużo produktów żywnościowych i paszowych jest uzyskiwanych z roślin genetycznie zmodyfikowanych.

Jak widać, opracowania prezentowane w recenzowanych *Studiach* dotyczą różnorodnej problematyki prawa żywnościowego, są interesujące z poznawczego punktu widzenia, podejmują istotne problemy praktyczne, a jednocześnie skłaniają do refleksji teoretycznej.

Jednym z wątków poruszonych w pracy, a zachęcających do kontynuowania dyskusji, jest wyodrębnienie prawa żywnościowego. Ustawodawca wspólnotowy sformułował bardzo szerokie pojęcie prawa żywnościowego (rozporządzenie nr 178/2002), aby w ten sposób objąć szeroki zakres regulacji mających bezpośredni i pośredni wpływ na jakość i bezpieczeństwo żywności i pasz. Przedmiot tych regulacji odnosi się do całego łańcucha żywnościowego (od pola do stołu, od producenta do konsumenta). Tak wyodrębnione prawo żywnościowe „nakłada się” na już istniejące dziedziny prawa.

Słusznie pisze M. Korzycka-Iwanow, że w ujęciu doktrynalnym prawo to nie jest wyłącznie prawem rolnym. Takie stwierdzenie zakłada, że istnieją pewne wspólne obszary regulacji. Moim zdaniem, dostrzeganie związków między wymienionymi dziedzinami prawa ma istotne walory poznawcze i lepiej służy dyskusji o wyodrębnianiu się prawa żywnościowego. Wymaga to jednak uwzględnienia charakterystyki współczesnego prawa rolnego, które już dawno wyszło poza regulacje samych procesów wytwórczych w rolnictwie i obejmuje pewne aspekty zarezerwowane dla sektora przemysłowego właśnie w obszarze produktów żywnościowych. Na tym tle dopiero można odnotowywać różnice między regulacjami prawa rolnego i żywnościowego. Jedną z nich, jak zauważa wspomniana Autorka, jest większy rygoryzm przepisów tego ostatniego.

W sumie recenzowana praca zasługuje na bardzo pozytywną ocenę, wzbogaca jeszcze stosunkowo skromną literaturę z zakresu prawa żywnościowego i otwiera nowe pola badawcze. Natomiast M. Korzyckiej-Iwanow należą się słowa uznania za podjęcie się pionierskiej pracy, a jednocześnie zachęty do kontynuacji dzieła. Byłoby dobrze, gdyby tego rodzaju *Studia* stały się pracą cykliczną, a w przyszłości czasopismem.

ROMAN BUDZINOWSKI

Alessandra Di Lauro, *Comunicazione pubblicitaria e informazione nel settore agro-alimentare*, Milano 2005, ss. 406.

Tematyka dotycząca informacji o produktach żywnościowych nie była dotychczas przedmiotem opracowań monograficznych, dobrze się więc stało, że A. Di Lauro podjęła się jej opracowania. Recenzowana książka stanowi kompleksowe omówienie tematyki oznaczeń produktów żywnościowych z uwzględnieniem oznaczeń produktów określanych we włoskiej doktrynie prawa rolnego jako „*prodotti di qualità*”, wśród których wskazać można oznaczenia produktów rolnych będących gwarantowaną tradycyjną specjalnością, produktów z chronioną nazwą pochodzenia lub chronionym oznaczeniem geograficznym, czy produktów rolnictwa ekologicznego oraz nazw geograficznych win. Ponadto Autorka odnosi się także do kontrowersyjnych w literaturze zagadnień, takich jak oznaczenia produktów genetycznie zmodyfikowanych.

Publikacja złożona jest z pięciu rozdziałów. Pierwszy z nich stanowi wprowadzenie w problematykę informacji o produkcie żywnościowym. Rozdział ten jest interesujący ze względu na przedstawione w nim tendencje ewolucyjne procesu ko-

munikacji. W prezentacji aspektów historycznych Autorka odwołuje się do koncepcji neoformalizmu w legislacji wspólnotowej oraz do zasad UNIDROIT.

W rozdziale drugim Autorka, odwołując się do wielu znanych wyroków Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości, wśród których pojawia się znane pod nazwą *Cassis de Dijon* orzeczenie z 20 lutego 1979 r.⁵, rozważa kwestie informacji o produkcie żywnościowym w kontekście tego orzeczenia, stwierdzając w dosłownym tłumaczeniu, że „skoro dopuszcza się informowanie konsumenta o niskiej zawartości alkoholu w produkcie poprzez jego etykietę, to pożądane jest, żeby informacja ta wynikała przede wszystkim z norm dotyczących znakowania tych produktów, a nie z norm narzucających stosowanie niektórych oznaczeń produktów wyłącznie, jeżeli ich charakterystyka odpowiada cechom tych produktów określonym przez prawo krajowe”⁶.

Rozdział trzeci dotyczy tzw. „znaków pochodzenia” produktów rolnych szczególnej jakości. Autorka podważa tu koncepcję prezentowaną we włoskiej doktrynie prawa rolnego oraz w orzecznictwie sądowym, ograniczającą funkcję „marki” produktu (nie tylko rolnego) do wskazania jego pochodzenia z określonego przedsiębiorstwa lub wielu przedsiębiorstw związanych ze sobą relacjami handlowymi. Autorka dowodzi ewolucji funkcji „marki” produktu w regulacji prawnej – od funkcji oznaczenia wskazującego na pochodzenie z danego przedsiębiorstwa do jego funkcji strategicznej związanej z rodzajem świadczonych przez to przedsiębiorstwo usług.

Rozdział czwarty dotyczy oznaczeń produktów wytworzonych według specyficznej metody. Autorka porusza problem współistnienia upraw ekologicznych i upraw, w których stosowane są organizmy genetycznie zmodyfikowane, który pozostawia jednak dyskusji. W związku z tym problemem, A. Di Lauro odnosi się do rolnictwa ekologicznego, twierdząc, że „produkcja metodą ekologiczną nie odpowiada wymaganiom stawianym przez konsumentów w zakresie lepszej jakości organoleptycznej, czy estetycznej”⁷.

Ukierunkowanie legislacyjnych zabiegów na ochronę konsumenta w zakresie informacji w sektorze rolno-spożywczym nastąpiło wraz z momentem utraty mocy obowiązującej przez dyrektywę nr 79/112/EWG z 18 grudnia 1978 r.⁸ w sprawie zbliżania ustawodawstw państw członkowskich w zakresie znakowania, prezentacji i reklamy środków spożywczych przeznaczonych do sprzedaży konsumentowi końcowemu. Zarówno na poziomie wspólnotowym, jak i krajowym obrany został kierunek rzetelności informacji o produkcie. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2000/13/WE z 20 marca 2000 r.⁹ w sprawie zbliżania ustawodawstwa państw członkowskich w zakresie znakowania, prezentacji i reklamy środków spożyw-

⁵ Rewe Central AG, 120/78.

⁶ A. Di Lauro, *Comunicazione pubblicitaria e informazione nel settore agro-alimentare*, Milano 2005, s. 79.

⁷ Ibidem, s. 295.

⁸ Dz. Urz. 1979, L 33, s. 1.

⁹ Dz. Urz. 2000, L 109, s. 29.

czych uwzględniła przede wszystkim potrzebę uczciwego informowania konsumentów o produkcie. Informacje podawane na opakowaniu lub etykiecie produktu żywnościowego nie mogą bowiem wprowadzać w błąd nabywcy, m.in. co do właściwości środka spożywczego, jego cech charakterystycznych, tożsamości, składu ilości, trwałości, źródła pochodzenia, metod wytwarzania lub produkcji poprzez przypisywanie środkowi spożywczemu działania lub właściwości, których on nie posiada, czy poprzez sugerowanie, że środek spożywczy ma szczególne właściwości, podczas gdy w rzeczywistości wszystkie podobne środki spożywcze posiadają takie właściwości.

Regulacja prawna, która przeszła ewolucję od ochrony znaku wyróżniającego produkt na rzecz przedsiębiorcy do jego ochrony w interesie konsumentów, znalazła przełożenie na relacje pomiędzy uczestnikami procesu komunikacji w sektorze rolno-spożywczym. Początkowo zainteresowanie ustawodawcy skupiało się wokół osoby przekazującej informację (producenta), zaś aktualnie więcej uwagi poświęca się adresatowi – konsumentowi przekazywanej informacji oraz interesom z nim związanym.

Autorka w rozważaniach wskazuje, że pojęcie informacji jest złożone, podobnie jak wielość form komunikacji w sektorze rolno-spożywczym. Nie oznacza to jednak braku elementów wspólnych tej informacji. Takim wspólnym mianownikiem, a raczej warunkiem, któremu powinna odpowiadać każda informacja o produkcie żywnościowym, jest jej rzetelność. Czy jednak regulacja prawna gwarantuje konsumentom rzetelność informacji, skoro ustawodawca zakłada poprawność informacji o produkcie pod względem formalnym, kierując ją do konsumenta o średnich predyspozycjach do odkodowania zawartego w niej komunikatu? Największe zagrożenia dla rzetelnej informacji kryje przekaz reklamowy środków spożywczych, który sam w sobie stwarza wokół przekazywanego komunikatu aurę „królestwa optymizmu”, w którym wszelkie utrapienia znikają, stając się iluzją. W tym królestwie mieszają się jednak podstawowe potrzeby ludzkie z potrzebami drugorzędnymi, co upodabnia przekaz informacji o produkcie żywnościowym do przekazu informacji o produktach przemysłowych.

Podjęte przez Autorkę rozważania stanowią niewątpliwie udaną próbę dokonania wyczerpującej analizy regulacji prawnej, orzecznictwa i poglądów doktryny dotyczących szeroko pojmowanej informacji o produkcie „w sektorze rolno-spożywczym”.

Omawiana praca zasługuje na uznanie z kilku względów. Rozważania Autorki ujęte w przejrzystej strukturze rozdziałów i jasnym języku wypowiedzi mają charakter *stricte* naukowy, w całej pracy wspierają je liczne odwołania do fachowej literatury, nie tylko włoskiej. Zaletą tej pracy jest częste przywoływanie orzeczeń Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości, a także sądów krajowych włoskich, odnoszących się do praktycznych przykładów, od których Autorka w swoich rozważaniach niemalże nie odstępuje.

KATARZYNA LEŚKIEWICZ

Błażej Wierzbowski, *Gospodarka nieruchomościami. Podstawy prawne*, Lexis Nexis, Warszawa 2007, ss. 282.

Transformacja polityczno-gospodarczo-społeczna stawia podmiotom publicznym różnego rodzaju wyzwania. W ich realizacji nie może nie uczestniczyć normodawca, bowiem to on musi dostosować i kształtować adekwatny do rzeczywistości i jej potrzeb system prawny. Intensywny rozwój gospodarczy, którego aktywnym uczestnikiem w ostatnich kilku latach jest Polska, wyzwala lawinę modernizacji inwestycyjnych, a także zupełnie nowych inwestycji. Te procesy wymagają przejrzystego i racjonalnie skonstruowanego prawa. Gospodarka nieruchomościami – zarówno prywatnymi, jak i publicznymi – jest prapoczątkiem pomyślnego zakończenia przedsięwzięć inwestycyjnych oraz elementem podziału i kształtowania przestrzeni.

Gospodarka nieruchomościami to nie tylko problem dydaktyki, ale także istotna kwestia praktyczna. Dla prawidłowej gospodarki nieruchomościami, dla trafnej wykładni przepisów i ich stosowania konieczne jest przygotowanie profesjonalnej kadry. Sprzyjają temu różne typy studiów, np. administracyjne czy menadżerskie. Trudno jednak kształcić specjalistów nie dysponując odpowiednimi pomocami dydaktycznymi. Wypełnieniem tej luki w odniesieniu do gospodarki nieruchomościami jest recenzowana praca B. Wierzbowskiego. Już na wstępie na podkreślenie zasługuje koncepcja Autora, który stwierdza wyraźnie, że jest to podręcznik porządkujący i ułatwiający dydaktykę przedmiotu. Autor nie traktuje opracowania jako monografii. Jest konsekwentny w przyjętych założeniach. Przedstawia – generalnie – obowiązujące prawo, uporządkowane dla potrzeb wykładu akademickiego i tylko w nielicznych przypisach odwołuje się do stanowiska nauki prawa. Taka koncepcja ma swoje zalety i wady. Ucieszy zapewne tych adresatów podręcznika, dla których bogate przypisy w postaci aktów prawnych (niekiedy o incydentalnym znaczeniu), poglądów doktryny czy stanowisko orzecznictwa są zawsze dosyć kłopotliwym dylematem. Czytelnik staje bowiem przed wyborem, czy ograniczyć się tylko do narracji Autora, czy też uzupełnić ją uważną refleksją nad przypisami. Brak stanowiska nauki i orzecznictwa może być – przez niektórych – postrzegany jako zubożenie pracy, obniżenie jej wartości intelektualnej i dydaktycznej. Nie przyłączam się do tego zapatrywania. Słuchacz szkoły wyższej oczekuje takiego podręcznika, który jest napisany komunikatywnym językiem, jest uporządkowany, nie wprowadza chaosu pojęciowego i którego autor – przez cały tok wykładu – pamięta o jego przedmiocie i nie wprowadza dygresji, które być może mają znaczenie poznawcze, ale utrudniają przyswojenie materii przedmiotu. Zastanawiałbym się natomiast, czy nie należałoby (choćby tylko w ograniczonym zakresie) odwołać się do orzecznictwa. Stanowiłoby to wyraźne wzbogacenie „suchych” przepisów prawa, wskazujące równocześnie kierunki, w których zmierza praktyka. Ten postulat koresponduje też – w jakimś stopniu – z intencją Autora, że podręcznik ma służyć również osobom stosującym prawo. Jest publiczną tajemnicą, że to ta grupa odbiorców oczekuje najczęściej opracowań odnoszących się do stanowiska praktyki.

Podzielam punkt widzenia Autora, że zbędne było przedstawienie problematyki powierników Skarbu Państwa w zakresie gospodarki nieruchomościami. Podjęcie tego zagadnienia doprowadziłoby w konsekwencji do znacznego rozbudowania wykładu o szczegóły, które dla podjętej problematyki mają znaczenie drugorzędne i równocześnie są przedmiotem zainteresowania innych dyscyplin prawnych, np. prawa rolnego czy publicznego prawa gospodarczego.

Pewnym zaskoczeniem, przynajmniej dla adresata podręcznika, mogą się okazać dwa ostatnie rozdziały – rozdział VII („Podatki i inne daniny publiczne”), a zwłaszcza rozdział VIII („Reglamentacja zawodów związanych z gospodarką nieruchomościami”). W mojej ocenie jest to pozytywne zaskoczenie, rozdział VII jest bowiem logiczną konsekwencją rozwiązań ustawowych i bez niego podręcznik byłby niekompletny, zwłaszcza w oczach praktyków. Autor podejmuje w nim problemy istotne dla uczestników obrotu nieruchomościami, a mianowicie zobowiązania fiskalne, które często bywają powodem rozlicznych kontrowersji. Wystarczy wymienić np. opłaty adiacenckie czy tzw. rentę planistyczną.

Rozdział VIII traktowałbym jako bardziej informacyjny, orientujący czytelnika o podmiotach i ich normatywnych obowiązkach w odniesieniu do gospodarki i obrotu nieruchomościami. Rola tych podmiotów jest dosyć zróżnicowana, ale np. rzeczoznawcy majątkowi mają do spełnienia zadania pierwszoplanowe i ważkie dla obrotu nieruchomościami, zwłaszcza dla tych jego uczestników, którzy korzystają ze środków publicznych.

Reasumując, z wielkim zadowoleniem przyjmuję recenzowaną pracę. Autor – jak to już podkreśliłem – wypełnił nie tylko lukę w pomocach dydaktycznych, ale przygotował dojrzałe opracowanie, odzwierciedlające doświadczenia dydaktyka i praktyka, ugruntowujące Jego pozycję w nauce prawa.

ANDRZEJ ZIELIŃSKI

PRZEGLĄD CZASOPISM ZAGRANICZNYCH

„Agrar- und Umweltrecht”

Kai Bemann, *Die Viehauktionen nach der Schuldreform (Aukcje zwierząt gospodarskich po reformie prawa zobowiązań)*, AUR 2006, nr 6, s. 189-196.

W artykule omówione zostały problemy, które pojawiają się w związku z transakcjami sprzedaży zwierząt gospodarskich po reformie prawa zobowiązań z 2002 r. Zdaniem Autora, nowa regulacja jest niedostosowana do specyfiki handlu zwierzętami gospodarskimi. Wyłączenie tej regulacji poprzez umowę stron jest jednocześnie niedopuszczalne w sytuacji, gdy transakcja odbywa się pomiędzy przedsiębiorcą a konsumentem. Ogólne przepisy znajdują tu zastosowanie, w zasadzie jedynie wówczas, gdy sprzedaż zwierząt gospodarskich odbywa się poprzez publiczny przetarg, w którym konsument ma możliwość osobistego uczestnictwa.

Alfred Scheidler, *Die Stallpflicht für Geflügel als Maßnahme gegen die Vogelgrippe (Obowiązek trzymania ptactwa w zamknięciu jako środek przeciwko ptasiej grypie)*, AUR 2006, nr 6, s. 193-196.

Przedmiotem rozważań jest rozporządzenie z 9 maja 2006 r. wydane w celu zwalczania ptasiej grypy w Niemczech. Autor dokonuje klasyfikacji wprowadzonych rozporządzeniem środków zwalczania ptasiej grypy. Jako główny środek wskazuje obowiązek utrzymywania ptactwa w zamknięciu. Przedstawia też normatywnie określone wyjątki od tego obowiązku. Mogą one przyjmować postać zwolnienia indywidualnego – skutecznego w odniesieniu do konkretnego gospodarstwa, bądź zwolnienia odnoszącego się do określonego obszaru, a zatem skutecznego wobec wszystkich gospodarstw na nim położonych. Obok wskazanego środka zasadniczego, Autor wyróżnia inne wprowadzone rozporządzeniem środki zwalczania ptasiej grypy, takie jak środki prewencyjne i obowiązki informacyjne, a także przepisy dotyczące wprowadzania ptactwa do obrotu.

Christian Busse, *Milchquotenbörse und Umsatzsteuer (Giełdy kwot mlecznych i podatek obrotowy)*, AUR 2006, nr 7, s. 229-239.

Artykuł dotyczy problematyki opodatkowania podatkiem obrotowym transakcji zbywania kwot mlecznych za pośrednictwem giełd kwot mlecznych. Autor dokonuje próby określenia charakteru prawnego transakcji dokonywanych za pośrednictwem giełdy, a następnie omawia zasady opodatkowania takich transakcji. Jego zdaniem, zasadniczo zbycie kwoty mlecznej za wynagrodzeniem za pośrednictwem giełdy jest świadczeniem usług na rzecz giełdy, od którego – zgodnie z ustawą o podatku obrotowym – zbywca musi odprowadzić podatek obrotowy. Za problematyczne natomiast Autor uznaje to, czy giełda kwot mlecznych, przydzielając kwotę mleczną nabywcy, zobowiązana jest wystawić mu rachunek, odprowadzając od takiej transakcji podatek obrotowy.

Marcus Hehn, Markus Mille, *Angliederungsjagd-genossenschaften und Eigenjagdbezirk – Einer für alle? (Akcesoryjne wspólnoty łowieckie i jednopodmiotowy obwód łowiecki – Jedne dla wszystkich?)*, AUR 2006, nr 7, s. 239-240.

Artykuł omawia problematykę tzw. akcesoryjnych wspólnot łowieckich na przykładzie regulacji prawnych obowiązujących w kraju związkowym Nadrenia-Palatynat. Akcesoryjne wspólnoty łowieckie są tworzone dla ochrony praw właścicieli bądź innych uprawnionych do gruntów przyłączanych do jednopodmiotowych obwodów łowieckich. Autorzy artykułu zastanawiają się nad problemem tworzenia akcesoryjnych wspólnot łowieckich w sytuacji, w której jednopodmiotowy obwód łowiecki rozciąga się w granicach jednego kraju związkowego, ale na terenie więcej niż jednej gminy. Stwierdzają, że w takim przypadku dla każdej gminy powinna być tworzona osobna akcesoryjna wspólnota łowiecka.

Katarina Bergfeld, Joachim Lang, *Zur Vereinbarkeit des novellierten Gentechnikgesetz mit Verfassungs- und Europarecht (O zgodności znowelizowanej ustawy o technikach modyfikacji genetycznej z konstytucją i prawem europejskim)*, AUR 2006, nr 9, s. 301-310.

Przedmiotem artykułu są zmiany wprowadzone do ustawy o technikach modyfikacji genetycznej nowelizacją z 4 lutego 2005 r. Autorzy uważają, że rodzą się wątpliwości co do zgodności omawianej ustawy zarówno z konstytucją, jak i prawem europejskim. Powstają one zwłaszcza na gruncie uregulowań dotyczących ponoszenia odpowiedzialności za zanieczyszczenia produktami genetycznie zmodyfikowanymi produkcji pochodzącej z rolnictwa tradycyjnego i rolnictwa ekologicznego. Zdaniem Autorów, istnieje konieczność dalszego poszukiwania rozwiązań, które godziłyby ze sobą te nurty działalności rolniczej.

Karina Lott, *Der deutsche Weinmarkt unter europäischem Einfluss – aktuelle Entwicklungen in Gesetzgebung und Rechtsprechung (Niemiecki rynek wina pod wpływem europejskim – aktualności w ustawodawstwie i orzecznictwie)*, AUR 2006, nr 10, s. 341-345.

W artykule przedstawione zostały czynniki mogące w najbliższych latach wpłynąć na kształt rynku wina w Niemczech. Za najważniejsze spośród tych czynników Autorka uznaje: zawartą w marcu 2006 r. dwustronną umowę handlową pomiędzy Stanami Zjednoczonymi a Unią Europejską, projektowaną reformę wspólnej organizacji rynku wina oraz wydane ostatnio orzeczenia ETS oraz sądów niemieckich. Zdaniem Autorki, czynniki te będą miały wpływ na rynek win nie tylko w Niemczech, ale w całej Unii Europejskiej. Duże znaczenie Autorka przypisuje zwłaszcza umowie handlowej ze Stanami Zjednoczonymi, która – opierając się na zasadzie wzajemnego uznania (*mutual recognition*) – ułatwi dostęp do rynku wspólnotowego winom produkowanym zgodnie z przepisami obowiązującymi w Stanach Zjednoczonych.

Ina Sommerfeld, *Erbrecht und GAP-Reform – Staatliche Zuwendung trotz Entkopplung bei der Betriebsbewertung berücksichtigen? (Dziedziczenie a reforma GAP – czy uwzględniać pomoc państwa w oszacowaniu wartości gospodarstwa pomimo decouplingu?)*, AUR 2006, nr 11, s. 373-379.

Autorka artykułu podejmuje kwestie szczególnych zasad, na jakich dziedziczone są gospodarstwa rolne w kontekście wpływu pomocy państwowej na oszacowanie wartości gospodarstwa. Wartość gospodarstwa jest istotna dla oceny jego zdolności do prowadzenia gospodarki towarowej, ta zaś decyduje o objęciu gospodarstwa szczególnymi zasadami dziedziczenia. Autorka dochodzi do wniosku, że pomimo zmiany charakteru otrzymywanej pomocy związanej z reformą Wspólnej Polityki Rolnej, pomoc państwa powinna być uwzględniana w szacowaniu wartości gospodarstwa dla celów jego dziedziczenia, równocześnie jednak wyraża przekonanie o konieczności zmiany przestarzałych przepisów o dziedziczeniu gospodarstw rolnych.

M. Köhne, *Zur Novellierung der Wildschadens-regulierung (O nowelizacji regulacji szkód wyrządzonych przez zwierzynę łowną)*, AUR 2006, nr 12, s. 418-420.

Artykuł porusza kwestie związane z ponoszeniem odpowiedzialności za szkody wyrządzone przez zwierzynę łowną. Autor podkreśla, iż w obecnie należy dążyć do wypracowania modelu, w którym właściciele upraw rolnych, w których szkody zostały wyrządzone, partycypowaliby w ponoszeniu kosztów tych strat. Jest to istotne zwłaszcza w czasach, gdy wielu rolników wprowadza obce uprawy, będące często szczególnie narażone na szkody powodowane przez zwierzynę, nie podejmując przy tym żadnych kroków w celu przeciwdziałania powstaniu szkód. Autor proponuje model, w którym odpowiedzialność za szkody rozkładałaby się pomiędzy poszczególne wspólnoty łowieckie, uprawnionych do polowania oraz właścicieli upraw, w których szkody zostały wyrządzone. Porównuje także taki model z funkcjonującymi w Meklemburgu kasami kompensacji szkód łowieckich.

opracowanie: ŁUKASZ BOBEL, PIOTR OTAWSKI

„Revue de Droit Rural”

Raymond Le Guidec, *Couples et exploitation agricole. Par la loi d'orientation, le droit rural accueille la modernité (Pary a gospodarstwo rolne. Poprzez ustawę o orientacji, prawo rolne staje się bardziej nowoczesne)*, RDR 2006, nr 344, s. 8-10.

W artykule podkreśla się, że ustawa z 15 listopada 1999 r., wprowadzająca PACS (Pacte Civil de Solidarité – instytucja uznająca konkubinaty i gwarantująca parom homoseksualnym pewne prawa, m.in. prawo do dziedziczenia), pozbawiła partnerów prawa do swobodnego przekazania gospodarstwa rolnego. Autor pisze, że taka regulacja może wynikać z faktu, że społeczeństwo wsi jest bardziej powściągliwe w przyjmowaniu nowych form partnerstwa. Ustawa o orientacji rolnictwa z 5 stycznia 2006 r., dotycząca modernizacji gospodarstw rolnych, traktuje pary homoseksualne i konkubinaty na takich samych zasadach, jak małżeństwa.

Jean-Jacques Barbieri, *L'architecture des institutions agricoles réformée (Architektura zreformowanych instytucji rolnych)*, RDR 2006, nr 345, s. 14-18.

Autor wskazuje, że pod presją wspólnotową i w wyniku zastosowania ustawy o orientacji z 5 stycznia 2006 r., dekret z 31 maja 2006 r. modyfikuje tytuł II księgi VI kodeksu rolnego. Struktura instytucji rolnych była systematycznie krytykowana przez europejskie instancje: Izbę Obrachunkową i Parlament. W 2003 r. Parlament zażądał oceny warunków funkcjonowania urzędów rolnych i sformułowania propozycji przed-

sięwzięć w celu zmniejszania kosztów strukturalnych. Autor zwraca uwagę, że przy wprowadzeniu prawa jednolitej płatności pożądana jest przebudowa sposobu zarządzania pomocami i rekonstrukcja urzędów rolnych.

Franck Roussel, *Transferts de droits à paiement unique après le 15 mai 2006 (modèles de clauses et modes opératoires) (Przeniesienia praw do płatności jednolitej po 15 maja 2006 r. – modele klauzul i sposoby działania)*, RDR 2006, nr 346, s. 17-19.

Artykuł dotyczy nowego reżimu prawnego płatności jednolitej za gospodarstwo, który w pełnym zakresie wszedł w życie po 15 maja 2006 r. Autor zwraca uwagę, że przeniesienie praw płatności jednolitej dotyczy odtąd praw definitywnych i zlokalizowanych. Ministerstwo Rolnictwa wydało pięć nowych typów dokumentów i jedną notę wyjaśniającą, by umożliwić prowadzącym gospodarstwa rolne przeniesienie prawa płatności jednolitej. W kontekście nowo wprowadzonych zmian, Autor uważa za konieczne wyjaśnienie prawnego reżimu przeniesienia praw do płatności jednolitej po 15 maja 2006 r.

Yves Petit, *De la dernière à la prochaine réforme de la PAC: l'évolutionnisme permanent de la PAC (Od ostatniej do kolejnej reformy WPR: permanentna ewolucja WPR)*, RDR 2006, nr 347, s. 17-23.

Polityka rolna UE od samego początku poddawana jest ciągłym reformom. Autor wskazuje, że część reform jest związana z rozszerzeniem Unii Europejskiej, inne są wynikiem „kryzysów” polityki rolnej, jej nieuniknionego umiędzynarodowienia. Polityka rolna staje się bardziej „zielona”. Zdaniem Autora, „kryzysy” i „reformy” są to dwa terminy, które najlepiej reasumują jednocześnie przeszłość i przyszłość francuskiej polityki rolnej.

Luc Bodiguel, *Droits à paiement unique et droit de préemption des sociétés d'aménagement foncier et d'établissement rural (Prawa do płatności jednolitej oraz prawo pierwokupu dla SAFER)* ;

Jean-Jacques Barbieri, *Vente et droits à paiement unique (Sprzedaż a prawa do płatności jednolitej)* ;

Samuel Crevel, *Droits à paiement unique et location (Prawa do płatności jednolitej a najem)* ;

Christian Campels, *Droits à paiement unique et fonds agricole (Prawa do płatności jednolitej a grunt rolny)*, RDR 2006, nr 348, s. 13-23.

Cykl artykułów podejmujących różne aspekty płatności jednolitej w rolnictwie (poprzedni ukazał się w RDR 2005, nr 334). Regulacja odnosząca się do płatności

jednolitej weszła w życie 15 maja 2006 r. Autorzy pokazują związek tego rodzaju płatności z zagadnieniami SAFER, sprzedaży i najmu oraz gruntami rolnymi. Rozważania wyjaśniają podstawowe wątpliwości, jakie ujawniły się w praktyce.

opracowanie: ANNA MUSIAŁA

„Rivista di Diritto Agrario”

Antonio Jannarelli, „Agricoltura” e „tutela della concorrenza” nel nuovo art. 117 Const. („Rolnictwo” i „ochrona konkurencji” w nowym artykule 117 Konstytucji.), RDA 2006, nr 1, s. 31-54.

Przedmiotem rozważań są problemy dotyczące materii rolnictwa i ochrony konkurencji na tle zmiany art. 117 Konstytucji Republiki Włoskiej. Autor dokonał interpretacji orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego odnoszących się do ochrony konkurencji. Na tej podstawie doszedł do wniosku, że czym innym są zasady konkurencji, o których mowa w tytule VI rozdziału I Konstytucji, a czym innym cała dziedzina konkurencji, która łączy politykę gospodarczą Wspólnoty i sektor rolny. Autor podkreślił również, że wspólnotowe ujęcie konkurencji ma wpływ na to pojęcie używane w prawie krajowym. Zdaniem Autora, problematyka ochrony konkurencji, o której stanowi art. 117 Konstytucji, powinna obejmować materię *antitrust* oraz wszystkie sposoby służące stworzeniu otwartego rynku i wolnej konkurencji.

Alberto Germanò, *Il sistema della sicurezza alimentare (System bezpieczeństwa żywności)*, RDA 2006, nr 1, s. 55-75.

Artykuł dotyczy rozporządzenia WE nr 178/2002 z 28 stycznia 2002 r. Przedmiotem rozważań są ogólne zagadnienia z zakresu prawa żywnościowego, tj. zasady ustawodawstwa żywnościowego, kwestia dostępu do rynku żywnościowego UE, procedury dotyczące bezpieczeństwa żywności. Autor analizuje *res* (żywność i pasze dla zwierząt), *personae* (podmioty) oraz *actiones* (relacje między producentem żywności i jej konsumentem, rozumiane jako obowiązki producenta i prawa konsumenta). Porusza też problem etykietowania środków spożywczych i dochodzi do wniosku, że obecnie istota konkurencji tkwi nie w towarze, lecz w informacji o nim.

Artykuł zawiera także rozważania dotyczące definicji używanych w regulacjach wspólnotowych. Ustawodawstwo europejskie posługuje się dużą liczbą pojęć. Z tego powodu konieczne jest ujednoczenie i uściślenie niektórych z nich, tak aby to samo pojęcie było rozumiane jednakowo w całej Wspólnocie.

Pietro Magno, *Sul diritto agrario „modernizzato”* (O „unowocześnianym” prawie rolnym), RDA 2006, nr 1, s. 76-115.

Artykuł dotyczy zmian włoskiego prawa rolnego w ostatnich latach. Autor podkreśla, że prawo wspólnotowe nakłada na państwa członkowskie konieczność zapewnienia przede wszystkim ochrony środowiska i zdrowia konsumentów w procesie realizowania celów Wspólnej Polityki Rolnej. Zwraca uwagę na fakt, iż w ostatnich latach „unowocześnieniu” zostały poddane takie sektory, jak rybołówstwo, leśnictwo, prawo żywnościowe. Proces ten przyczynił się do unifikacji gospodarki i rynków wspólnotowych. Autor nawiązuje też do sposobu interpretowania definicji gospodarstwa i przedsiębiorcy rolnego, powołując się na treść licznych regulacji.

Luc Bodiguel, Michael Cardwell, *Nuove definizioni di „agricoltura” per una agricoltura in evoluzione? Francia ed Inghilterra a confronto* (Nowe definicje rolnictwa dla rolnictwa w rozwoju? Porównanie Francji i Anglii), RDA 2006, nr 2, s. 149-182.

Przedmiotem rozważań są problemy związane z definiowaniem rolnictwa w ustawodawstwie Francji, Wielkiej Brytanii i UE. Ani ustawodawstwo brytyjskie, ani francuskie nie wypracowały jednolitej definicji tego działu gospodarki. Pojęcie to jest rozmaicie określane w różnych aktach prawnych, co jest powodem częstych nieporozumień natury interpretacyjnej. Autorzy dokonali analizy kilku przypadków i zasygnalizowali, że w każdym z nich definicja ta pojmowana jest w inny sposób.

Prawo wspólnotowe nie zalicza produkcji rolnej do elementów niezbędnych dla posiadania statusu rolnika. Potwierdza to rozporządzenie Rady WE nr 1782/2003 stanowiąc, że wystarczające dla uznania jakiegoś podmiotu za rolnika jest utrzymanie ziemi w dobrej kondycji agronomicznej.

Antonio Jannarelli, *Pluralismo definitorio dell'attività agricola e pluralismo degli scopi legislativi: verso un diritto post-moderno? (Pluralizm definicyjny działalności rolniczej i pluralizm celów prawodawczych: zwrot w kierunku prawa postmodernistycznego?)*, RDA 2006, nr 2, s. 184-203.

Artykuł zawiera rozważania dotyczące pojęcia działalności rolniczej. Są one przedstawione na gruncie prawa Europy kontynentalnej i systemu *common law*. Autor analizuje art. 2135 włoskiego kodeksu cywilnego i art. L. 311-1 francuskiego kodeksu rolnego. Przepisy te zawierają ogólną definicję działalności rolniczej. Autor podkreśla, że istnieje tendencja do tworzenia wielu definicji działalności rolniczej na użytek konkretnej regulacji. Definicje te bardzo często odbiegają, a czasami całkowicie róż-

